

PIOTR SŁAWIŃSKI

 [HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-8729-0845](https://orcid.org/0000-0001-8729-0845)

SLAWINSKIPIO@WP.PL

Archiwum Państwowe w Kielcach – Oddział w Sandomierzu

15 lat wielojęzycznych miesięczników sadowniczych „European Fruit Magazine. EFM” i ich związki z Sandomierzem w latach 2009–2011

15 years of multilingual monthly fruit growing
magazines *European Fruit Magazine. EFM* and their
connections with Sandomierz in 2009–2011

Streszczenie: Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie genezy wielojęzycznych miesięczników sadowniczych „European Fruit Magazine. EFM” wydawanych od 2009 r. w Sandomierzu, a od 2011 r. w Krakowie. Omówiono ich cechy formalno-wydawnicze, zaprezentowano autorów i treści drukowanych artykułów. Magazyny sadownicze omawiają uprawy drzew owocowych w Europie. Warunki ich upraw, gatunki drzew, szkodniki, choroby, maszyny są takie same. Jednak cenę owoców wyznacza globalna podaż. Sadownik musi być na bieżąco z międzynarodowymi wydarzeniami w swojej branży, aby właściwie planować produkcję owoców. Wiedzę tę można uzyskać z prezentowanych magazynów.

Słowa kluczowe: Sandomierz, prasa Sandomierza, prasa branżowa, sadownictwo

Summary: The aim of this article is to present the origins of the multilingual monthly fruit magazines *European Fruit Magazine. EFM* issued since 2009 in Sandomierz and since 2011 in Kraków. Their formal and publishing features were discussed, the authors and the content of printed articles were presented. Orchard magazines discuss fruit tree cultivation in Europe. Their cultivation conditions, tree species, pests, diseases and machines are the same. However, the price of fruit is determined by global supply.

A fruit grower must be up to date with international events in his industry to properly plan fruit production. This knowledge can be obtained from the presented magazines.

Keywords: Sandomierz, Sandomierz press, trade press, fruit growing

Wprowadzenie

Prasa Sandomierza w ostatnich latach doczekała się zainteresowania prasoznawców, historyków i regionalistów. Powstało wiele prac przyczynkarskich omawiających poszczególne tytuły i wybrane problemy badawcze. Nadal pozostaje kwestią otwartą liczba tytułów wydawanej w tym mieście prasy. Nie wchodząc w szczególności metodologiczne – z dotychczasowych ustaleń Izabeli Krasińskiej i Piotra Sławińskiego wynika, że ukazywało się ich około 230¹. Wśród nich pewną grupę stanowią periodyki branżowe związane z rolnictwem, warzywnictwem i sadownictwem. Nie dziwi to, zważywszy na fakt, że region Sandomierza od dawnych czasów słynął jako teren rolniczy, gdzie już w średniowieczu uprawiano m.in. winorośl². Nieopodal Sandomierza od 1925 r. funkcjonował Zakład Doświadczalno-Rolniczy w Zdanowie. Wydawał on w Sandomierzu „Biuletyn Zakładu Doświadczalno-Rolniczego przy Sejmikowym Ognisku Kultury Rolnej w Zdanowie pow.[iatu] Sandomierskiego” (1928–1939). Zakład ten oprócz prac badawczo-doświadczalnych prowadził hodowlę i reprodukcję zbóż okopowych, które nabywali rolnicy. Mimo dość bogatego stanu badań nad prasą Sandomierza w opracowaniach dotyczących prasy rolniczej regionu sandomierskiego nie wszystkie tytuły zostały uwzględnione, najprawdopodobniej z uwagi na ich rozproszenie³.

Wzrost liczby wydawanych czasopism, najogólniej mówiąc – rolniczych, miał miejsce w Sandomierzu w latach 80. XX w. Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Sandomierzu wydawała „Zalecenia dla Ogrodników Rejonu Sandomierskiego” (1987–1988). Kontynuacją tego periodyku był „Ogrodnik Sandomierski. Biuletyn Informacyjny” (1989–1996), a następnie „Ogrodnik Sandomierski. Miesięcznik WODR Modliszewice Oddział w Sandomierzu” (1999–2012). Kolejny miesięcznik „Nowinki Rolnicze” (1992–1998) wydawał Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Sandomierzu

1 Szerzej: I. Krasińska, P. Sławiński, *Prasa Sandomierza – tradycje i współczesność. Zarys problematyki*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2023, z. 3, s. 27–52.

2 D. Burdzy, *Sandomierski ośrodek winiarski w średniowieczu i w okresie nowożytnym (do połowy XVII wieku)*, [w:] *Winnice i wino. Studia z historii wina w Polsce*, t. 3, red. D. Dias-Lewandowska, G. Kurczewski, Warszawa 2021, s. 42–79.

3 Zob.: J. Mikosz, *The place of agricultural issues in the Sandomierz press (1829–2022)*, „Zeszyty Wiejskie” 2023, t. 29, s. 311–329.

(do 1992 r. w Mokoszynie⁴). Wieś Chwałki (do 1904 przedmieście Sandomierza) była miejscem edycji czasopisma „Rewera News. Sadowniczy przegląd techniczny – wywiady i relacje” (2010–2014).

W Sandomierzu przygotowywano do druku czasopisma „Sandomierski Informator Ogrodniczy” (od 1998) publikowany z okazji spotkań sadowniczych odbywających się w tym mieście oraz „Informator Sadowniczy” (od 2010). W tej grupie pism znajdują się zaprezentowane w niniejszym artykule miesięczniki branżowe drukowane w trzech językach: angielskim, niderlandzkim i niemieckim (dodatkowo w języku rosyjskim w latach 2011–2014) pod jednakowym tytułem „European Fruit Magazine. EFM”. Periodyki te ukazują się po dzień dzisiejszy, w latach 2009–2011 były wydawane w Sandomierzu, a następnie w Krakowie. Dodać w tym miejscu warto, że wszystkie przypisy w artykule zostały sporządzone na podstawie wydania niderlandzkiego.

W niniejszym artykule autor przedstawił genezę periodyków, omówił ich cechy formalno-wydawnicze, zaprezentował twórców. W mniejszym zakresie skupił się na problematyce tego w gruncie rzeczy monotematycznego periodyku, na łamach którego dominują zagadnienia dotyczące sadownictwa europejskiego. Autor zastosował metodę jakościową analizy zawartości prasy. Objął badaniem wszystkie numery czasopisma wydane w Sandomierzu w latach 2009–2011 (33 numery).

Geneza i rozwój czasopisma „European Fruit Magazine. EFM”

Pierwszym wydawcą „European Fruit Magazine. EFM” była firma Leaf Media Kawalec Kulawik Spółka Jawna z siedzibą w Sandomierzu, ul. Mickiewicza 47 a, lok. 4, 27–600 Sandomierz (od 17 III 2015 r. zmiana adresu: ul. Trzeźniowska 9, 27–600 Sandomierz). Wpisana do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego 13 XI 2008 r. prowadzonego przez Sąd Rejonowy w Kielcach, X Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego, pod numerem KRS 0000317597. Spółkę reprezentują wspólnicy Krzysztof Sławomir Kulawik i Marek Maciej Kawalec⁵.

Leaf Media jest agencją marketingową specjalizującą się w branży Agro. Wspiera planowanie strategii biznesowej i komunikacyjnej we wprowadzaniu nowych produktów na rynek rolniczy w Polsce i na świecie. Doradza w zakresie realizacji kampanii marketingowych. Oferuje również szeroki wachlarz tradycyjnych działań reklamowych⁶. Od 1992 r. firma Leaf Media jest zaangażowana w organizację corocznych

4 Mokoszyn – przedmieście Sandomierza przyłączone w 1904 r. do gminy Dwikozy. W 1992 r. ponownie znalazł się w granicach miasta Sandomierza, jako przedmieście.

5 LEAF MEDIA KAWALEC KULAWIK. Dostępny w Internecie: <https://rejestr.io/krs/317597/leaf-media-kawalec-kulawik> [dostęp: 15 lutego 2024].

6 *Kim jesteście*. Dostępny w Internecie: https://leafmedia.pl/lm/#section_8b1d6e51 [dostęp: 15 lutego 2024].

Sandomierskich Spotkań Sadowniczych. Prezentują się na nich wystawcy z branży sadowniczej oraz są organizowane konferencje⁷. Ponadto Leaf Media wydaje liczne publikacje z branży Agro.

Drugim wydawcą od 2009 r. (nr 10) była firma (Agrosan Ltd.) Agrosan Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, ul. Trześniowska 9, 27-600 Sandomierz. Wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego 21 X 2009 r. pod numerem KRS 0000339914. Udziałowcami firmy są K.S. Kulawik i M.M. Kawalec. Jako przedmiot przeważającej działalności firmy Agrosan zgłoszono wydawanie czasopism i pozostałych periodyków, a ponadto m.in. drukowanie gazet i książek oraz działalność wydawniczą⁸.

Natomiast obecnym wydawcą od 2011 r. (nr 9) jest firma Plantpress Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą przy ul. Królowej Jadwigi, nr 262 A, 30-218 Kraków. Wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego 3 VI 2003 r., pod numerem KRS 0000163819. Spółkę reprezentują wspólnicy K.S. Kulawik i M.M. Kawalec. Jako przedmiot przeważającej działalności zgłoszono wydawanie czasopism i pozostałych periodyków, a w dalszej działalności postawiono m.in. również na wydawanie książek i ogólnie działalność wydawniczą⁹.

Kolejni wydawcy „European Fruit Magazine. EFM” byli i są związani z tą samą grupą kapitałową, w obrębie której miały miejsce zmiany organizacyjne.

Redaktorem „European Fruit Magazine. EFM” jest Gerard Poldervaart. Z wykształcenia ogrodnik i sadownik. Karierę zaczął w holenderskich szkółkach sadowniczych, gdzie pracował wiele lat. Zamierzał zmienić zawód i przez dwa lata wytwarzał etykiety na różne produkty. Później pracował w przedsiębiorstwie zajmującym się oceną nowych odmian jabłoni, a następnie w Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) – zrzeszeniu holenderskich sadowników. Był związany z dwutygodnikiem „Fruitteelt”. Periodyk ten, wydawany przez NFO z czasem coraz bardziej stawał się czasopismem związkowym, a nie zajmującym się sadowniczym poradnictwem produkcyjnym. Wówczas G. Poldervaart we współpracy z M.M. Kawalcem stworzyli koncepcję jedyne go czasopisma sadowniczego dotyczącego uprawy drzew owocowych dla sporej części Europy. Na dużym obszarze Europy system upraw jest podobny, uprawiane są te same gatunki drzew owocowych i ich odmiany oraz występują te same choroby i szkodniki. Tak zrodziła się idea czasopisma „European Fruit

7 32 Spotkanie Sadownicze Sandomierz 2024. Dostępny w Internecie: <https://spotkania-sadownicze.pl> [dostęp: 15 lutego 2024].

8 AGROSAN SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ. Dostępny w Internecie: <https://aleo.com/pl/firma/agrosan-spolka-z-ograniczona-odpowiedzialnoscia> [dostęp: 15 lutego 2024].

9 PLANTPRESS SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ. Dostępny w Internecie: <https://aleo.com/int/company/plantpress-spolka-z-ograniczona-odpowiedzialnoscia> [dostęp: 15 lutego 2024].

Magazine. EFM” wydawanego w języku niderlandzkim i niemieckim, a w celu rozszerzenia jego sprzedaży poza Europę, wydawano również wersję angielskojęzyczną. Wydawane wersje językowe różnią się jedynie tekstem, gdyż treść, dobór zdjęć i ich układ jest taki sam w każdej wersji językowej. Innowacyjnością na rynku mediów rolniczych było bowiem konsekwentne utrzymywanie tej samej treści w każdej wersji językowej periodyku. Pozwalało to na obniżenie kosztów pozyskiwania odbiorców (pozyskiwano ich raz, a pismo publikowano po przetłumaczeniu na różnych rynkach wydawniczych w wielu krajach) oraz na oszczędności na poziomie przygotowania do druku i samego druku czasopisma. Głównymi rynkami, na jakich jest dostępny „European Fruit Magazine. EFM”, są: Niemcy, Holandia, Belgia, Włochy (Południowy Tyrol) i Szwajcaria.

W latach 2011–2014 wydawano również nieregularnie rosyjskojęzyczną edycję „European Fruit Magazine. EFM”. Nie była ona identyczna z innymi wersjami językowymi, ale stanowiła wybór tekstów z wcześniejszych wydań „European Fruit Magazine. EFM” oraz polskich czasopism sadowniczych. Rosyjskojęzyczna wersja miała identyczną szatę graficzną jak pozostałe wydania. Czasopismo było kierowane na rynek krajów byłego ZSRR, a największym zainteresowaniem cieszyło się w Ukrainie i Mołdawii. Po rosyjskiej inwazji na Krym w 2014 r. używanie języka rosyjskiego na rynku ukraińskim nie było dobrze widziane. Zawieszono wydawanie rosyjskojęzycznej wersji periodyku i do tej pory nie powrócono ani do wydań rosyjskojęzycznych, ani nie stworzono wersji ukraińskojęzycznej.

Mimo prób nie wydawano też wersji polskojęzycznej. Wynikało to z oczekiwań polskich sadowników, którzy preferowali inne sposoby prezentowania informacji. Miały one być bardziej opisowe, a nie o bardzo skondensowanej wiedzy jak w „European Fruit Magazine. EFM”. Inna też była sytuacja polskich sadowników, którzy od lat 90. XX w. wdrażali znane już w Europie Zachodniej rozwiązania. Na potrzeby polskich sadowników wydawano od 2006 r. czasopismo „Sad. Miesięcznik praktycznego sadownictwa”, które cieszyło się sporym zainteresowaniem¹⁰. Obecnie jest to jedyne polskojęzyczne czasopismo traktujące o towarowej produkcji sadowniczej. Jest ono, podobnie jak „European Fruit Magazine. EFM”, wydawane przez Plantpress sp. z o.o. Oba tytuły korzystają wzajemnie z publikowanych tekstów, adaptując je na własne potrzeby.

Redaktor naczelny analizowanego miesięcznika G. Poldervaart – rozpoznawalny w środowisku i znany specjalista w uprawie drzew owocowych – uważał, że skuteczniejsze i pozwalające na szersze działanie jest publikowanie informacji na łamach czasopisma. Wybrał ten sposób działania, rezygnując z praktyki doradczej realizowanej bezpośrednio w wybranych gospodarstwach sadowniczych.

10 Relacja Marka Macieja Kawalca z 21 II 2024, w zbiorach Autora.

Natomiast współwłaściciel spółki wydającej magazyn – M.M. Kawalec – jest związany z rejonem sandomierskim. Prowadzi gospodarstwo sadownicze w gminie Obrazów. Od lat 90. XX w. związał się rynkiem mediów rolniczych, działalnością szkoleniową, doradcą oraz organizacją targów i kongresów ogrodniczych. Z racji miejsca zamieszkania i tradycji rodzinnych właśnie głównie w Sandomierzu lokowane były przedsiębiorstwa związane z profilem jego działalności. W projekcie „European Fruit Magazine. EFM” był odpowiedzialny za stronę biznesową oraz organizację procesu produkcji i dystrybucji czasopisma¹¹.

Strona formalno-wydawnicza czasopisma

Jak wynika ze *Wstępniaka* autorstwa redaktora G. Poldervaarta, zamieszczonego w pierwszym wydanym numerze, magazyn zawiera artykuły i raporty dotyczące aktualności z różnych regionów Europy zajmujących się produkcją owoców. Oprócz artykułów redaktora czasopisma zawiera interesujące teksty napisane przez naukowców. Artykuły i raporty charakteryzują się wysokim poziomem profesjonalizmu, a jednocześnie są łatwe w zrozumieniu. Treści są pisane przez zespół międzynarodowych ekspertów w dziedzinie sadownictwa. Podstawowe wydanie „European Fruit Magazine. EFM” zawiera aktualności, informacje oraz artykuły dla plantatorów owoców twardych i pestkowych pogrupowane w następujące grupy zagadnień:

- rozwój w zakresie produkcji i sprzedaży;
- rozwój w dziedzinie odmian, technologii itp.;
- innowacje w branży;
- wyniki i aktualności dotyczące badań nad uprawą owoców w Europie;
- doświadczenia i opinie hodowców z całej Europy.

Zespół dziennikarzy z dużym doświadczeniem w branży sadowniczej, konsultantów ds. owoców, uczonych oraz korespondentów z różnych krajów Europy i spoza Europy, dostarcza informacji i artykułów¹².

Wydawanie transgranicznego, międzynarodowego magazynu branży sadowniczej wpisuje się w obecną sytuację na światowym rynku owoców. O cenie wielu rodzajów owoców decyduje globalna podaż. Nowoczesny sadownik musi być na bieżąco z międzynarodowymi wydarzeniami w swojej branży. Zmiany zachodzące w obszarze produkcji i sprzedaży, innowacje, doświadczenia kolegów z całego świata z nowymi produktami, odmianami lub technikami uprawy mają wpływ na dochodowość sadowniczych gospodarstw. Czasopismo dostarcza wiele cennych

11 Ibidem.

12 G. Polservaart, *Operen op een internationale markt*, „European Fruit Magazine. EFM” (dalej: EFM) 2009, nr 1, s. 3.

wskazówek, porad i informacji nowoczesnemu i zorientowanemu na przyszłość planiście uprawy owoców.

Wydania „European Fruit Magazine. EFM” projektowane były przez Projekt Leaf Media Krzysztof Pilch, Mariusz Bibik. Od 2010 (nr 12) Projekt Leaf Media Krzysztof Pilch, Multikolor Mariusz Bibik.

Każda wersja językowa posiadała swój nr ISSN¹³. Nakład periodyków do 2011 r. wynosił 3 tys. egzemplarzy. W okresie późniejszym niektóre numery były wydawane nawet w nakładzie 8 tys. egzemplarzy. Zdarzało się, że numery lipcowe i sierpniowe były łączone w jedno wydanie letnie. Format wynosił 26,5 cm. Czasopisma można nabyć w subskrypcji rocznej drukowanej lub drukowanej i on-line za 120 €¹⁴. W okresie wydawania magazynów w Sandomierzu ukazały się 32 numery i dodatkowo jeden specjalny w roku 2010 (2009, nr 1–12; 2010, nr 1–12 i numer specjalny; 2011, nr 1–8).

Winieta miesięczników, ich układ oraz treść były ujednolicone. Zawierały tytuły poszczególnych artykułów i ilustrujące je fotografie. W nagłówku umieszczone były słowa kluczowe artykułów, poniżej tytuł i informacje o danym numerze. W stopce redakcyjnej natomiast wyróżniono flagę państwa, w zależności od wersji językowej.

Na drugiej stronie w połowie od wewnątrz znajdował się spis treści numeru bez podania autorów i stopka redakcyjna. Natomiast w części zewnętrznej publikowano reklamy. Każdy numer miesięcznika zaczynał się tekstem wprowadzającym autorstwa redaktora naczelnego G. Poldervaarta.

Układ czasopisma w okresie sandomierskim był jednakowy. Po wprowadzeniu zamieszczano *EFM aktualności* (nl. *EFM Actueel*) zazwyczaj na stronach czwartej–piątej. Zamieszczano w nich krótkie wzmianki dotyczące różnych zagadnień, np. zdestawowania genetycznie zmodyfikowanych jabłoni¹⁵, zmniejszenia z 43 do dwóch liczby spółdzielni zrzeszających sprzedawców owoców w Południowym Tyrolu¹⁶, wzrostu konsumpcji owoców w Belgii¹⁷. W kolejnej części publikowane są różnego rodzaju artykuły sygnowane przez autorów. Zazwyczaj jest ich w każdym numerze osiem¹⁸ i liczą od dwóch do pięciu stron. W końcowej części czasopisma zamieszczano niesygnowane przez autorów wzmianki w działach tematycznych (można przypuszczać, że autorem tekstów była redakcja czasopisma): *Wiadomości badawcze*

13 Wersja angielska – ISSN 1689–8583, wersja niderlandzka – ISSN 1689–8575, wersja niemiecka ISSN 1689–8567.

14 *European Fruit Magazine (EFM)*. Dostępny w Internecie: <https://fruitmagazine.eu/> [dostęp: 5 lutego 2024].

15 *Genetisch gemodificeerde appelbomen vernield*, EFM 2009, nr 6, s. 4.

16 *Zuid-Tirol: van 43 naar 2 verkooporganisaties*, EFM 2010, nr 3, s. 4.

17 *Fruitconsumptie stijgt in België*, EFM 2011, nr 8, s. 6.

18 W roku 2011, nr 2 i 8 – po 6 artykułów; w roku 2011, nr 1 – 11 artykułów.

(nl. *Onderzoeksnieuws*), *Innowacje* (nl. *Innovaties*), *Rozwój produkcji i rynku* (nl. *Productie- en marktontwikkelingen*), *Wiadomości ze świata* (nl. *Wereldnieuws*), *Plantatorzy informują plantatorów* (nl. *Telers informeren telers*) i *Nowe produkty* (nl. *Neuwe producent*), *Aktualności firmy* (nl. *Bedrijfsnieuws*). Nie wszystkie te działy były jednocześnie zamieszczane w poszczególnych numerach czasopism. Ostatni dział to *Agenda (Terminarz wydarzeń)*. Prezentowano tu wykaz mających się odbyć konferencji sadowniczych w Austrii, Belgii, Niemczech, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii z podaniem daty, języka używanego podczas konferencji, adresu, programu oraz stron internetowych, na których można było odnaleźć na ich temat bardziej szczegółowe, interesujące uczestników informacje.

Wszystkie numery są bogato ilustrowane fotografiami związanymi z poruszonymi tematami. Poglądowe zdjęcia ułatwiają percepcję tekstów, zwłaszcza dotyczących nowych odmian, chorób, cięcia drzew, linii produkcyjnych czy problemów związanych z przechowywalnością owoców. Warto podkreślić, że przy wszystkich artykułach sygnowanych przez autorów są zamieszczone ich fotografie.

Na łamach czasopisma od początku była obecna reklama. Jednak nie była dominująca. Mając na uwadze, że omawiane periodyki do 2011 r. liczyły od 32 do 40 stron, to reklama znajdowała się na 3–5 stronach, z których przynajmniej dwie były tylko w części zajęte na reklamę. Warto wspomnieć, że w ramach reklamy w pierwszych numerach zachęcano do prenumeraty czasopisma.

Autorzy i poruszana problematyka

Najwięcej artykułów w „European Fruit Magazine. EFM” opublikował redaktor naczelny G. Poldervaart. Dotyczyły one m.in. nowych odmian¹⁹, handlu owocami²⁰, chorób drzew²¹, zwalczania szkodników²² czy uprawy sadów w Bułgarii²³. Wiele artykułów zamieścił Hans Scholten – konsultant z Francji. Poruszał zagadnienia chorób drzew²⁴, stanowisk do napełniania i mycia opryskiwaczy zapobiegających

19 G. Poldervaart, *Minikiwi: de kiwi voor Noordwest-Europa*, EFM 2009, nr 1, s. 16–17; idem, *Rood, resistent en superzoet*, EFM 2009, nr 2, s. 10–11; idem, *Gezocht: appels en peren zander residu*, EFM 2009, nr 2, s. 22–23; idem, *Pinova topper in vergelijk nieuwe rassen*, EFM 2009, nr 2, s. 24.

20 Idem, *Berlijn: drie dagen centrum van de wereldwijde fruithandel*, EFM 2009, nr 2, s. 6–8.

21 Idem, *Pseudomonas, een toenemend probleem in steenfruit*, EFM 2009, nr 2, s. 12–14.

22 Idem, *Meer mogelijkheden om kersenvlieg te bestrijden*, EFM 2009, nr 5, s. 18–20.

23 Idem, *Ambitieuze Bulgaarse boomkweker zoekt afzet steenfruitbomen in West-Europa*, EFM 2010, nr 11, s. 6–7.

24 H. Scholten, *Grote problemen met schurft in de Limousin*, EFM 2009, nr 2, s. 20–21.

zanieczyszczeniu wód powierzchniowych²⁵; pisał o przeciwdziałaniu skutkom gradobicia we Francji²⁶, siatkach przeciwgradowych²⁷, skutkach globalizacji rynku w Ontario²⁸, mechanicznym usuwaniu chwastów²⁹, śliwkach japońskich³⁰ czy chrząszczach majowych³¹. Po kilka artykułów opublikowali: Petra Koster – o mechanizacji sadownictwa m.in. opryskiwaczach wielorzędowych³², bezzałogowych opryskach i robotyzacji zbioru owoców³³, o nawożeniu³⁴; Gerhard Baab – o lepszych wynikach upraw mutantów³⁵, zwalczaniu chorób owoców³⁶ oraz Arjan de Bruine – o elektrycznym przycinaniu drzew³⁷, śmiertelności pszczół³⁸, nicieniach i bakteriach niszczących owoce³⁹.

Natomiast pozostali autorzy opublikowali pojedyncze artykuły, w których poruszali różne zagadnienia sadownicze. Erik Buitenhuis o przycinaniu drzew⁴⁰, Geert van Gessel o megauprawach owoców w Rosji⁴¹, Wojciech Gorka o firmie Rajpol w Polsce, która wybudowała stację pakowania i chłodnię na 5,5 tys. ton jabłek⁴²,

25 Idem, *Vul-en wasplaats voor spuitmachines gaat vervuiling oppervlaktewater tegen*, EFM 2009, nr 5, s. 8–9.

26 Idem, *Vul Fransen schieten hagelstenen uit de lucht*, EFM 2009, nr 7, s. 24–25.

27 Idem, *Hagelnetten helpen residu te verminderen*, EFM 2010, nr 11, s. 22–23.

28 Idem, *Hagelnetten met dwarskabels of elastik en*, EFM 2009, nr 7, s. 8–11; idem, *Global Fruit schudt fruitsewctor in Ontario wakker*, EFM 2009, nr 7, s. 14–17.

29 Idem, *Machines in de strijd tegen onkruid*, EFM 2009, nr 8, s. 13–15.

30 Idem, *Japane pruimen veroveren Zuid-Europa*, EFM 2009, nr 9, s. 12–14.

31 Idem, *Aantasting door meikevers neemt toe*, EFM 2009, nr 10, s. 21–23.

32 P. Koster, *Meerrijge spuitmachines in opkomst*, EFM 2009, nr 2, s. 25–27.

33 Idem, *Universiteit Wageningen werkt aan onbemand spuiten en robotisering fruitoogst*, EFM 2009, nr 3, s. 26–27.

34 Idem, *Voorzichtig met te veel bemesten*, EFM 2011, nr 3, s. 28.

35 G. Baab, *Elstar: met nieuwe mutanten betere resultaten?*, EFM 2009, nr 5, s. 12–17.

36 Idem, *Bestrijding van stip en co*, EFM 2009, nr 6, s. 12–15.

37 A. de Bruine, *Elektrisch snoeien breekt door in de fruitteelt*, EFM 2010, nr 1, s. 20–23.

38 Idem, *Complex aan factoren beïnvloedt bijensterfte*, EFM 2010, nr 4, s. 18–19.

39 Idem, *Aaltjes en bacteriën doden fruitmont*, EFM 2010, nr 6, s. 9.

40 E. Buitenhuis, *Mur Fruitier, praktijkervaringen in Nederland en België*, EFM 2010, nr 12, s. 14–16.

41 G. van Gessel, *Fruiteelt op Russische megabedrijven modern en winstgevend*, EFM 2009, nr 11, s. 8–10.

42 W. Gorka, *Rajpol bouwt pakstation en koelruimte voor 5.500 ton appels*, EFM 2010, nr 5, s. 8–11.

Marcel Kers o zmianach klimatycznych⁴³, Stefanie Lapcik o nowych odmianach gruszek⁴⁴, Stefano Musacchi o hodowli gruszek w Uniwersytecie Bolońskim⁴⁵, Anton Oostveen o odmianach drzew owocowych⁴⁶, Hubert Schneider o przesadzaniu śliwek⁴⁷, Josef Streif o przechowywaniu owoców⁴⁸, Wouter van Teeffelen o wizycie holenderskich plantatorów w Polsce⁴⁹, Jef Vercammen o czereśni chilijskiej⁵⁰, Josef Vigl o cięciu drzewek⁵¹, a także Dominikus Kitemann, Daniel Neuwald, Josef Streif o przechowywaniu wiśni⁵².

Podsumowanie

Miesięcznik „European Fruit Magazine. EFM” edytowany w trzech wersjach językowych (angielskim, niderlandzkim i niemieckim) jest periodykiem mało znanym w Polsce, chociaż w naszym kraju jest wydawany. Ze względu na barierę językową zainteresowanie nim polskich sadowników jest znikome. Tylko nieliczni wiedzą, że funkcjonuje na polskim rynku wydawniczym, a jeszcze mniej osób wie, że był początkowo przez ponad dwa i pół roku wydawany w Sandomierzu, a później w Krakowie. Numery czasopisma są dostępne m.in. w Bibliotece Narodowej, Bibliotece Jagiellońskiej, Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu, Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego, Bibliotece Uniwersytetu Opolskiego, Centralnej Bibliotece Rolniczej w Warszawie czy w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie. Strona merytoryczna magazynów

- 43 M. Kers, *Zonnevlekken en water beïnvloedenhet klimaat op aarde*, EFM 2009, nr 10, s. 24; idem, *Ziekten, plagen en bewaarproblemen te voorspellen met behulp van zonneactiviteit*, EFM 2009, nr 10, s. 25.
- 44 S. Lapcik, *Nieuwe perenrassen voor Zuid-Baden*, EFM 2010, nr 11, s. 10–12.
- 45 S. Musacchi, *Perenveredeling aan Universiteit van Bologna*, EFM 2010, Speciale uitgave, s. 12–13.
- 46 A. Oostveen, *Nieuwe rassen steeds prominenter min assortiment*, EFM 2009, nr 8, s. 6–7; idem, *Meer Conference, minder andere perenrassen in 2009*, EFM 2009, nr 8, s. 8–9.
- 47 H. Schneider, *Het dunnen van pruimen maatregel voor een succesvolle telet*, EFM 2011, nr 3, s. 26–27.
- 48 J. Streif, *Fysiologische afwijkingen van pitvruchten tijdens de bewaring*, EFM 2010, nr 12, s. 11.
- 49 W. van Teeffelen, *Nederlandse telers bezoeken Xenia-bepantingen in Polen*, EFM 2009, nr 3, s. 22–23.
- 50 J. Vercammen, *Chileense zoetekersenteelt in dr lift*, EFM 2010, nr 8, s. 16–18.
- 51 J. Vigl, *Groeiremming en kwaliteitsverbetering door juiste snoeimethode*, EFM 2009, nr 10, s. 12–15; idem, *Grotere vruchten door het dunnen van knoppen*, EFM 2010, nr 2, s. 18–20.
- 52 D. Kitemann, D. Neuwald, J. Streif, *Bewaring van kersen kan worden verbeterd*, EFM 2010, nr 6, s. 20–23.

jest na wysokim poziomie. Prezentuje zagadnienia sadownicze w bardzo szerokim kontekście: od uprawy sadów, ich ochrony przed chorobami i szkodnikami, przechowywania owoców, po ich sprzedaż. Zagadnienia są prezentowane w sposób globalny, ponieważ w dzisiejszych czasach zmiany zachodzące w sadownictwie w jednym kraju mają wpływ na popyt i podaż owoców w innych krajach. Gospodarka związana z handlem owocami jest globalna, a znajomość funkcjonujących mechanizmów ekonomicznych umożliwi intensyfikację czynności pozwalających osiągnąć zyski z tej działalności i utrzymać się na rynku.

Bibliografia

Prasa

„European Fruit Magazine. EFM” 2009, 2010, 2011.

Literatura

Burdzy D., *Sandomierski ośrodek winiarski w średniowieczu i w okresie nowożytnym (do połowy XVII wieku)*, [w:] *Winnice i wino. Studia z historii wina w Polsce*, t. 3, red. D. Dias-Lewandowska, G. Kurczewski, Warszawa 2021.

Kraśnińska I., Sławiński P., *Prasa Sandomierza – tradycje i współczesność. Zarys problematyki*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2023, z. 3.

Mikosz J., *The place of agricultural issues in the Sandomierz press (1829–2022)*, „Zeszyty Wiejskie” 2023, t. 29.

Źródła wywołane

Relacja Marka Macieja Kawalca z 15 II 2024 r.

Źródła internetowe

AGROSAN SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ, <https://aleo.com/pl/firma/agrosan-spolka-z-ograniczona-odpowiedzialnoscia>

European Fruit Magazine (EFM), <https://fruitmagazine.eu/>

Kim jesteśmy, https://leafmedia.pl/lm/#section_8b1d6e51

LEAF MEDIA KAWALEC KULAWIK, <https://rejestr.io/krs/317597/leaf-media-kawalec-kulawik>

PLANTPRESS SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ, <https://aleo.com/int/company/plantpress-spolka-z-ograniczona-odpowiedzialnoscia>

32 Spotkanie Sadownicze Sandomierz 2024, <https://spotkaniemadownicze.pl>